

היום נלמד בעזרת ה':

כתובות דף כא

(בעמ' הקודם)

גמרא: למדנו במשנה שנחלקו רבי וחכמים במקרה שכל כל אחד מעיד רק על חתימת ידו של עצמו, שלדעת רבי צריכים לצרף עוד עד אחד עימהם שיעיד שזהו כתב ידם, לפי שצריך שני עדים על כל חתימה, ולדעת חכמים אדם נאמן לומר 'זה כתב ידי' ולא צריך לצרף עד נוסף עימו.

כשתימצי לומר: כשתדקדק בסברת רבי וחכמים תמצא, שרבי סובר שעדים המקיימים את השטר הרי הם מעידים על כתב ידם, ולכן צריך שני עדים על כל כתב וכתב, וחכמים סוברים שעדים המקיימים את השטר הרי הם מעידים על כך שראו את מעשה ההלוואה (= 'מנה שבשטר'), ולכן די ששניהם מעידים על כך ולא צריך שכל אחר יעיד גם על חברו.

מהו דתימא וכו': היה מקום לחשוב שרבי מסתפק האם הם מעידים על כתב ידם או שהם מעידים על כך שראו את ההלוואה, והנפקא מינה היא במקרה שיש שני עדים החתומים על השטר ואחד מהם מת, הרי שצריך להביא שני עדים אחרים מן השוק להעיד על חתימת ידו של המת, ואין העד השני כשר להעיד על כתב ידו של עצמו ועל של חברו שמת ולצדד עד אחד נוסף מן השוק שיעיד על שתי החתימות, לפי שאנו מסופקים שמא הם מעידים על ההלוואה וכשהעד אומר 'זהו כתב ידי' נמצא שאנו מוציאים חצי מהסכום הכתוב בשטר על פיו, והעד השני שמעיד עימו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד כלום (= לפי שלצד שהם מעידים על ההלוואה הרי כל אחד נאמן לומר על עצמו שהו כתב ידו ולא צריך אחר שיעיד עימו, כדעת חכמים במשנה), וכאשר העד מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת העד שמת נמצא שעוד רבע מהסכום יוצא על פיו (ורבע נוסף מההוא מן השוק), וזה אי אפשר, לפי שנאמר "על פי נְשִׁי עֵדִים... יָקוּם דָּבָר" כלומר שצריך שחצי מהסכום יצא ע"פ עד אחד וחצי מהעד השני, ואילו כעת יוצא $\frac{3}{4}$ מהסכום ע"פ עד אחד ורבע מהעד השני, ולכן צריך שיביא שני עדים

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatlada18@gmail.com

052-342-4473

אחרים מן השוק להעיד על חתימת ידו של המת. וכיון שאנו מסופקים האם הם מעידים על כתב ידם או שהם מעידים על כך שראו את ההלוואה עלינו ללכת לחומרא לכל צד - אם שני העדים קיימים אנו הולכים לחומרא ואומרים שהם מעידים על כתב ידם וצריך שני עדים שיעידו על כל חתימה, ואם עד אחד מת צריך שני עדים אחרים מן השוק שאחד מהם יעיד על חתימת המת והשני על חתימת המת והחי (ונמצא שיש שני עדים לכל חתימה - החי מעיד על עצמו + ההוא מן השוק, ועל המת מעיד חברו + השני מן השוק). ואם לא היינו מסופקים אלא היה פשוט לנו שהם מעידים על כתב ידם, הרי שהיה די לנו שאחד מן השוק יעיד על שתי החתימות וגם החי יעיד של שניהם, ובכך לא יוצא ¼ מהסכום ע"פ עד אחד ורבע מהעד השני, לפי שגם העד החי צריך את ההוא מן השוק שיעיד עליו, אבל כיון שאנו מסופקים שמא הם מעידים על ההלוואה וממילא העד נאמן על חתימתו ואינו זקוק לעד אחר שיעיד עימו, ובנוסף אנו צריכים שהוא יעיד על חתימת המת, א"כ נמצא שיוצא ¼ מהסכום ע"פ עד אחד ורבע מהעד השני ולכן צריך שיביא שני עדים אחרים מן השוק להעיד על חתימת ידו של המת.

קמ"ל שרבי לא מסופק, אלא פשוט לו שעדים המקיימים את השטר הם מעידים על כתב ידם, ודי בעד אחד נוסף מן השוק שיעיד על שתי החתימות וגם החי יעיד של שניהם. והוא סובר כך **בין לקולא** - כשמת אחד מהם די בעד אחד נוסף מן השוק, **ובין לחומרא** - שאם כל אחד אומר 'זה כתב ידי' צריך לצרף אחר עימו כמבואר במשנה.

הגמרא מוכיחה זאת:

דאמר רב יהודה אמר רב: שני עדים החתומים על שטר ומת אחד מהם, לדעת רבנן צריך להביא שני עדים אחרים מן השוק להעיד על חתימת המת והעד החי יעיד על חתימתו שלו, ואין החי יכול להצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על המת, לפי שבכך יוצא ¼ מהסכום ע"פ עד אחד ורבע מהעד השני, אבל לדעת רבי הולכים בזה לקולא ודי שהעד החי יצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת.

ואי ליבא תרי אלא חד, מאי? לדעת רבנן אם אין שני עדים מן השוק אלא רק אחד (בנוסף לעד החי), איך נקיים את השטר?

אמר אבוי: שהעד החי יכתוב את חתימת ידו על חרס (= לקמן יבואר מדוע על דווקא על חרס) וישליך אותו בבית דין, והדיינים ישוו את חתימתו שבחרס עם החתימה שבשטר ויקיימו את השטר, ונמצא שלא צריך שיעיד על חתימתו שלו, ואח"כ ילך לבית

דין ויעיד עם ההוא מן השוק על חתימת העד המת, ובכך רק חצי מהממון יצא על פיו ולא $\frac{3}{4}$, לפי שחתימתו שלו לא התקיימה על פיו אלא על ידי חתימתו שעל החרס.

ודווקא אחספא: עליו לחתום דווקא על חרס ולא על קלף, שמא אדם שאינו הגון ימצא את הקלף ויכתוב עליו מעל החתימה 'אני פלוני החתום למטה לווייתי כסף מפלוני' והוא יהיה חייב לשלם לו, והדין הוא שמלווה שהוציא שטר שכתוב בכתב ידו של הלווה שהוא לווה ממנו, הרי המלווה גובה מהלווה את החוב מהנכסים שברשותו של הלווה ואפילו אין עדים החתומים על השטר.

הלכה כרבי מחבירו: כלומר במקום שרבי חולק על היחיד הלכה כרבי. והיה מקום לחשוב שהלכה כרבי גם מחבריו, כלומר גם כשרבי חולק על הרבים, קמ"ל שהלכה כמותו רק כשחולק על היחיד ולא כשחולק על הרבים.

*

ומי אמר שמואל הכי: שהלכה כחכמים שכל אחד מהעדים מעיד על ההלוואה ולא על החתימות. והרי מעשה בשטר שיצא מבית דינו של שמואל שקיימו אותו, וכתוב בו: 'הגיע רב ענן בר חייא והעיד על חתימתו ועל חתימת העד הנוסף הלא הוא רב חנן בר רבה, וכן רב חנן בר רבה העיד על חתימתו ועל חתימת רב ענן בר חייא, ולכן אישרנו וקיימנו את השטר כראוי'. והרי לדעת חכמים אין צורך שכל אחד מהעדים יעיד גם על חתימת העד השני?

ההוא שטרא דיתמי: היה זה מקרה מיוחד בשטר של יתומים. שמואל חשש שהיתומים ילכו עם השטר הזה ל'בית דין טועים' שיסברו שאמנם בדרך כלל הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו (-חכמים), אבל במקרה הזה הלכה כמותו אפילו מחבריו, והם לא יסכימו לגבות עם השטר הזה.

*

עד ודיין מצטרפין: שטר שקיימו אותו בבית דין, וכשבא המלווה לגבות בו ערער הלווה שהוא מזויף, ובא אחד העדים החתומים בשטר ואחד הדיינים שחתמו על הקיום והעידו על כתב ידם שאינו מזויף – הם מצטרפים ביחד לעדות שהשטר כשר.
כמה מעליא = כמה מעולה.

אמר רבא מאי מעליותא?: הרי העד והדיין אינם מעידים על אותו דבר, וממילא אינם יכולים להצטרף. כי העד מעיד על ההלואה (כדעת חכמים לעיל), ואילו הדיין מעיד על הקיום של השטר שנעשה בפניו.

לא תצתיינהו: אל תציתו לכללים שמרא אחי בשם שמואל – דהיינו 'אמר רב יהודה אמר שמואל עד ודיין מצטרפים'.

אקלע רבנאי: רבנאי אחיו של רבי חייא בר אבא נקלע לאיזה מקום בשביל לקנות שומשמן.

משום דקלסה אבוא דאימך: בגלל ששיבח את השמועה הזו סבא שלך הלא הוא רמי בר חמא (כדלעיל), גם אתה משבח אותה? הרי רבא כבר פרך אותה.

*

שלושה שיטבו לקיים את השטר: קיום השטר נעשה בבית דין כשבאים עדים ומעידים בפניהם על חתימתם, ואז הדיינים כותבים 'אשרנו וקיימנו את השטר הזה במושב שלושה ונוכחנו לדעת שחתימות ידי העדים הן'.

בית דין שיטב לקיים את השטר בלא העדים, משום ששניים מתוך הדיינים מכירים את חתימות העדים - שני הדיינים שמכירים את החתימות צריכים להעיד על כך בפני הדיין השלישי שאינו מכיר אותם, ורק לאחר מכן חותמים שלושתם על הקיום. אבל אם הם כבר חתמו לפני שהם העידו, הם לא יכולים להעיד אחר כך בפני הדיין השלישי, כי חתימתם היתה בשקר שהרי שלושתם לא ידעו שזוהי חתימת העדים אלא רק שניים מתוך השלושה.

ומי כתבינן? איך מותר בכלל לכתוב את נוסח ה'קיום' לפני שהם מעידים בפני הדיין השלישי? והרי בקיום של שטר באופן רגיל, אם נכתב נוסח הקיום לפני שבאו העדים והעידו על חתימתם - ה'קיום' פסול כי זה נראה כשקר. ואם כן גם בענינו נראה הדבר כשקר.

ש"מ תלת: א. עד נעשה דיין: שהרי שני הדיינים שמעידים בתחילה לפני הדיין השלישי על חתימות העדים, נעשים אחר כך דיינים ומצטרפים איתו לכתיבת הקיום והחתימה עליו.

ב. דיינים המכירים וכו': שהרי שני הדיינים שהכירו את החתימות לא נצרכו לעדות של עדים אחרים על החתימות.

ג. דיינים שאין מכירים וכו': שהרי אפילו ששני הדיינים מכירים את החתימות, אין זה מספיק לדין השלישי והוא אינו יכול להצטרף עד שיעידו גם בפניו על החתימות.

מתקיף לה רב אשי: על ש"מ ב': יתכן שאם כל שלושת הדיינים מכירים את החתימות הם לא יכולים לקיים את החתימות על פי עצמם, והם צריכים לעדות של עדים על החתימות. אבל כאן מפני שהדיין השלישי לא הכיר את החתימות והוצרכו שני הדיינים להעיד בפניו, הרי התקיימה 'הגדת עדות' בבית דין הזה.

וממילא גם קשה על ש"מ ג': אין צורך לעדות בפני כל אחד ואחד, ורק כאן שלא היתה כלל עדות הוצרכו שני הדיינים להעיד בפני הדיין השלישי. אבל אם באו שני עדים והעידו בפני שני דיינים יכול הדיין השלישי להצטרף אליהם גם אם לא נכח במסירת העדות.

ראוהו שלושה והן בית דין: שלושה דיינים שראו את חידוש הלבנה אינם יכולים לקדש אותה, כי 'בית דין' צריך לקבל עדות על המולד. ולכן שניים מתוכם יעמדו להעיד בפני השלישי כאשר מצטרפים אליו עוד שני דיינים נוספים, והשלושה יאמרו 'מקודש מקודש'.

אך מדוע השלושה שראו לא יכולים לקדש בעצמם בלי עדות נוספת, והרי עד נעשה דיין?

הנח לעדות החודש דאורייתא: אבל קיום שטרות הוא רק מדרבנן כי מהתורה 'עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין' והשטר כשר גם בלא קיום, ורבנן שהצריכו קיום אמרו שעד נעשה דיין.